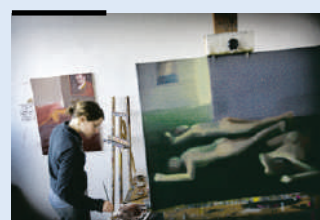

vk.nl/muziek
Hit of flop?
Luister naar fragmenten bij de muziekcensies op internet en geef je mening.

vk.nl/hermankoch
Een verzameling van de columns die Herman Koch schrijft voor het kunstkatern van de Volkskrant.

vk.nl/duitsekunst
De Duitse kunst is bezig aan een onstuitbare opmars, vergelijkbaar met de Brit Art begin jaren negentig. De Volkskrant publiceert een serie over Duitse hedendaagse kunst.

vk.nl/cultuureducatie
Jongeren betrekken bij cultuur is ook voor het nieuwe kabinet een speerpunt. De Volkskrant maakt een serie over cultuureducatie.

vk.tv
Videoverslag
Ronald Ockhuysen bespreekt het nieuwe filmaanbod.

vk.tv
Videoverslag
Gijbert Kamer bespreekt de laatste popcd's.

ZICHT OP DE BERGEN RONDOM

Zijn muziek is tegelijk vooruitstrevend én toegankelijk. Saxofonist Ned Rothenberg heeft altijd gewaakt voor een eigen 'frisse' stijl, zo blijkt op zijn drie nieuwe albums die net zijn uitgebracht. En tijdens een gesprek, aan de vooravond van zijn Europese tournee. Door **Koen Schouten**

Ned Rothenberg zit stil en denkt na. Glimlacht. Denkt nog langer na. Roert met het rietje in zijn glas fris. 'Hmmm. Lastig.' De vraag: waarom speelt hij niet normaal saxofoon? New Yorker Rothenberg is een van de specialisten in wat vaak mooi heet 'het expanderen van het vocabulaire van zijn instrument'. Hij speelt dus klanken op zijn sax waar het ding niet voor gemaakt is. Een taak, *freaky* bezigheid? Niet bij Rothenberg.

Boeken vol tabellen met alternatieve grepen: 'Stom.' Conceptuele uiteenzettingen van componisten: 'Geen interesse.' A-ritmische improvisatie: 'Na vijf minuten al saai.' Bij Rothenberg telt niets anders dan het muzikale resultaat. 'Rare noten op zich zijn niet interessant, het gaat erom wat je ervoor of erna speelt.'

Dat droeg hij al uit in de jaren tachtig, toen hij in Europa veelvuldig soloconcerten gaf die naast vooruitstrevend relatief toegankelijk waren. Een weerslag van die tijd is te vinden op de onlangs uitgebrachte dubbel-cd *The Luminar Recordings*.

Daarnaast verschenen twee zeer verschillende, nieuwe platen: het vervoerende en bijna lyrische *Inner Diaspora*, waarop Rothenberg nauwelijks alternatieve technieken gebruikt, en *The Fell Clutch* - warme ritmische jams met basgitarist Stomu Takeishi, drummer Tony Buck en slidegitarist David Tronzo. De laatste band speelt vanaf zaterdag drie concerten in Nederland.

Terwijl Rothenberg nadenkt aan de tafel van een stijlvol traditioneel eettentje met spiegels en tafellinnen, waait buiten een gure wind over Eighth Avenue. De winter is nog niet voorbij in New York, enkele weken voor zijn Europese tournee. Dan laat hij zijn handen op tafel vallen. 'OK. Stel je een acht-

tienjarige saxofonist voor in de late jaren zeventig. Die komt naar New York. Het stikt er van de gasten die werkelijk fantastisch *straight ahead* jazz spelen, maar er in de talloze bars allemaal niets mee verdienen. Ik kon ook goed spelen, maar niet zo dat ik dacht: wauw, ik heb echt iets fris te zeggen in deze taal.'

lets fris. Hij zegt het liever dan iets nieuws. 'De eerste willen zijn, dat gaat over een competitieve en voor mij oninteressante kant van muziek. Als je iets doet dat voor jezelf fris voelt, dan zal het ook zo voor anderen klinken. Ik ontdek geregeld nieuwe manieren van spelen en wat blijkt vaak: heb ik het in de jaren tachtig al een keer gedaan. Geeft niks. Als ik er maar enthousiast over ben.'

Hoe dan ook, naast de overweldigende kwaliteit van die mainstream, waren ook de gemiddelde lengte van dit jazztraject en het voorspelbare einde ervan redenen voor Rothenberg om ervan af te wijken.

Destijds had hij les van de nu 72-jarige tenorsaxofonist George Coleman, een meester in het onderwijzen van geavanceerde harmonie. Maar Rothenberg twijfelde aan het 'persoonlijke' nut van vijf jaar keiharde studie om dan uiteindelijk net zoveel akkoordsubstituties te kennen als Coleman. 'Een jaar, daar had ik veel aan. Daarna wilde ik de tijd gebruiken om mijn eigen stem te vinden. Het was net als met 'Mount Coltrane', die wilde en kon ik ook niet beklimmen.'

Het spel van jazzheld John Coltrane is verplicht materiaal voor conservatoriumstudenten over de hele wereld. De boeddhistisch ingestelde Rothenberg beschouwt deze tenorsaxofonist als een 'berg' die in een rechte lijn naar de top wordt beklommen. 'Je leert pas iets als je boven bent, dan heb je overzicht. In plaats daarvan be-

klom ik liever een andere berg, en ging slingerend langs de zijkant van Coltrane. Van daar had ik een veel beter uitzicht op hem én op de bergen er omheen.' Lachend: 'Of klink ik nu te impressionistisch?'

Rothenberg is vijftig, maar oogt tien jaar jonger. Hij spreekt snel, in veel onafgemaakte zinnen. Zoekt naar de juiste formulering. Maar als hij speelt is hij trefzeker. Op sax en klarinet gebruikt hij zelf uitgevonden manieren van blazen waarbij hij het timbre van noten drastisch verandert, microtonaliteit hanteert (noten speelt die tussen die van de piano in liggen), tik- en ploggeluiden maakt en meerdere tonen tegelijk laat klinken. Het klinkt bij hem niet vaag, maar verrassend *to the point*.

Op Zorns platenlabel Tzadik verscheen Rothenbergs nieuwe cd *Inner Diaspora*. In de zogeheten Radical Jewish Culture-serie met een Davidstert op de achterkant. Terwijl hij eigenlijk maar weinig op heeft met het benadrukken van zijn joodse identiteit, en het joodse geloof hem net als de meeste godsdiensten tegenstaat.

'Ja, die reeks van John... Hij heeft me jarenlang aan mijn kop gezeurd of ik er niet iets voor wilde maken. Je kunt er als je wilt een innerlijke diaspora in horen. Ik ben een jood en andersdenkende verenigd in een persoon.'

Als we het dan toch over sociale aspecten hebben: hoe belangrijk is het eigenlijk om joods te zijn in de Downtown-scene? 'Ha, ik krijg nu

verder ga ik niet.'

Rothenberg heeft zelf een tijd in Japan gewoond om er shakuhachi te studeren, een traditionele schuin aangeblazen fluit. Het was de grote vreemde berg die hij voor zichzelf had uitgekozen als alternatief voor Mount Coltrane en Mount Sonny Rollins. 'Dat is heel belangrijk voor me geweest. Ik heb er net een artikel over geschreven: *The Challenge of World Music for the Creative Musician*. Je hebt natuurlijk het exotisme dat aan de massa wordt voorgeschoteld en de etnomusicologie die op scholen wordt onderwezen.'

'Maar voor muzikanten heeft wereldmuziek nog een heel andere invloed en daar hoor je anderen zelden over. Het kan je spel waanzinnig verrijken. Bij de shakuhachi is dat heel concreet.'

Rothenberg heeft zelf een tijd in Japan gewoond om er shakuhachi te studeren, een traditionele schuin aangeblazen fluit. Het was de grote vreemde berg die hij voor zichzelf had uitgekozen als alternatief voor Mount Coltrane en Mount Sonny Rollins. 'Dat is heel belangrijk voor me geweest. Ik heb er net een artikel over geschreven: *The Challenge of World Music for the Creative Musician*. Je hebt natuurlijk het exotisme dat aan de massa wordt voorgeschoteld en de etnomusicologie die op scholen wordt onderwezen.'

'Maar voor muzikanten heeft wereldmuziek nog een heel andere invloed en daar hoor je anderen zelden over. Het kan je spel waanzinnig verrijken. Bij de shakuhachi is dat heel concreet.'

Rothenberg heeft zelf een tijd in Japan gewoond om er shakuhachi te studeren, een traditionele schuin aangeblazen fluit. Het was de grote vreemde berg die hij voor zichzelf had uitgekozen als alternatief voor Mount Coltrane en Mount Sonny Rollins. 'Dat is heel belangrijk voor me geweest. Ik heb er net een artikel over geschreven: *The Challenge of World Music for the Creative Musician*. Je hebt natuurlijk het exotisme dat aan de massa wordt voorgeschoteld en de etnomusicologie die op scholen wordt onderwezen.'

'Maar voor muzikanten heeft wereldmuziek nog een heel andere invloed en daar hoor je anderen zelden over. Het kan je spel waanzinnig verrijken. Bij de shakuhachi is dat heel concreet.'

Ned Rothenberg: 'Rare noten op zich zijn niet interessant, het gaat erom wat je ervoor of erna speelt.' Foto Ziga Koritnik

onmiddellijk de neiging om alle niet-joodse musici uit de scene op te noemen. Bij die karakterisering voel ik me ongemakkelijk. Het valt toch wel mee? De stad New York is natuurlijk heel joods. Ik denk dat John Zorn een groot effect heeft gehad door er met een grote zaklamp op te schijnen. Deels omdat er zoveel etnische identificatie was in de zwarte scene en in enkele andere scenes. Dus hij dacht: fuck it, laten we het deel van ons imago maken. Ik word zelf een beetje moe van termen als *great jewish music*, *great black music*, *great asian music*. Mensen zijn geïnteresseerd in die onderscheiden, maar je krijgt niet het beste van alle werelden als je je daar te veel op concentreert.

'John praat nooit met journalisten dus ik wil dat niet in zijn plaats gaan doen. Maar ik weet waar het bij hem vandaan komt. Het vindt zijn oorsprong in de jaren dat hij in Japan heeft gewoond. Daar wordt gedacht in termen van wij en zij. Het is de eerste plek geweest waar John zich met vooroordelen geconfronteerd zag. Ik denk dat het tot een zeker bewustzijn aangaande zijn achtergrond heeft ge-

leid. Hij is overigens half-joods. Verder ga ik niet.'

'Wat ons bindt, is dat we vrienden zijn en elkaars muziek respecteren. Dat geldt voor veel Downtownmusic.'

leid. Hij is overigens half-joods. Verder ga ik niet.'

'Wat ons bindt, is dat we vrienden zijn en elkaars muziek respecteren. Dat geldt voor veel Downtownmusic.'

'Wat ons bindt, is dat we vrienden zijn en elkaars muziek respecteren. Dat geldt voor veel Downtownmusic.'

thetiek kun je meenemen op sax of klarinet. Precies weten wat het muzikale effect is van alternatieve grepen in plaats van wat kleppen op en neer doen en denken: o, ik maak nu een raar geluid.'

Rothenberg zorgt er met die techniek voor dat hij in *The Fell Clutch* functioneert als gelijkwaardig lid van de ritmesectie en weg blijft van de traditionele saxofonistenrol. 'Ritmische drive en een gezamenlijke sound zijn belangrijk in die band, we zijn niet bezig met voorgrond-achtergrond en solo's. In zekere zin zit daar een overeenkomst met de Europese improvisatietraditie, waarbij men ook van het jazzsolodig af wou.'

Weinig musici wagen zich aan uitgesproken formuleringen over de verschillen tussen Amerikaanse en Europese impro. Ned Rothenberg heeft er geen enkel probleem mee. 'Ik heb altijd veel plezier beleefd aan open improviseren. Maar het is voor mij niet zo'n esthetisch statement als voor veel Europeanen, zoals Derek Bailey en Evan Parker - natuurlijk helden van mij. Zij probeerden zich te onderscheiden van andere muzieksoorten door middel van het proces van

vrije improvisatie. Maar voor mij is het gewoon één van de wegen die naar het doel leiden, en dat kan in elke stijl zijn.'

'Daarbovenop wilden Europeanen in de jaren tachtig per se non-idiomatisch zijn. Dat kan natuurlijk niet. Als je een groep mensen bij elkaar zet en ze gaan iets doen, dan creëren ze onmiddellijk een idioom.'

De Europese zoektocht was volgens Rothenberg zo conceptueel doordat veel improvisatoren afkomstig waren uit de beeldende kunst en de klassieke muziek. In Amerika komen mensen uit de traditionele jazz of de rock en slaan ze daarna aan het improviseren. 'Wat ik nog steeds leuk vindt aan Europese musici is dat ze zich zeer bewust zijn wanneer ze iets in een idioom spelen. ICP dat Duke Ellington of Thelonious Monk speelt: er heerst altijd een dualiteit tussen compositie en improvisatie. Over dat conflict heeft men het ook altijd. Terwijl ik het niet ken. Ik kan vrij spelen met een stukje Monk in het midden zonder erover na te denken.'

'De Hollanders zijn toch nooit helemaal van de idiomen af gekomen omdat ze graag theatrale elementen gebruikten, dan ontkom je nauwelijks aan stijlreferenties. En in Nederland is men altijd geïnteresseerd in het uitbeelden van de relatie tussen de mensen op het podium. Han Bennink en Misha Mengelberg hebben dat tot kunst verheven. Twee musici die op zo'n prachtige manier niet met elkaar overweg kunnen, dat vind je niet in Amerika.'

Ned Rothenberg's The Fell Clutch: 5/5, Bimhuis, Amsterdam; 6/5, Lantaren-Verster, Rotterdam; 7/5, Wilhelmima, Eindhoven. Cd's: **Inner Diaspora** (Tzadik), **The Fell Clutch** (Animul.info), **The Luminar Recordings '80-'85** (Tzadik). www.nedrothenberg.com.